

Hunyadi Mátyás uralkodása (1458-90)

I. Trónra kerülése:

Hosszas tárgyalások után végül az 1458 elején a Duna jegén, a Szilágyi Mihály mögé felsorakozó köznemesek (és a Garaival kötött egyezség fejében egyes főúri csoportok) kívánságára, a nagy törökverő másodszületett fiát, Hunyadi Mátyást kiáltották ki Magyarország királyának.

II. Rendteremtés:

Mátyás fő célja kezdetben az ország függetlenségének megőrzése és az ország belső rendjének, saját hatalmának a megteremtése volt. A 15 éves fiatalember meglepő eréllyel kezdte uralmát, nagybátyját, Szilágyi Mihályt ugyanis lemondatta a kormányzóságról, emellett leváltotta Garai Lászlót a nádori, Újlaki Miklóst pedig az erdélyi vajda tisztségből. A mellőzött főurak ligát szerveztek ellene, és a koronát III. Frigyes német királynak ajánlották fel. Mátyás az összeesküvést könnyedén felszámolta.

Megállította délen a török előrenyomulást Jajca és Szrebernyik elfoglalásával. Majd 1464-ben a visszakapott koronával megkoronáztatja magát, ezzel fejeződött be hatalmának megszilárdítása, törvényesítése, azaz uralkodásának első szakasza.

III. Kormányzati reformok:

Mátyás ezután teljes erejét a központi hatalom megszilárdítására fordította. **Erősen központosító törekvések jellemezték uralkodásának második szakaszát, ekkor sem a köznemesség sem a polgárság nem juthatott komoly politikai befolyáshoz (nem hívja össze az országgyűlést).** A központosítás két fő támaszává így az állandó zsoldosereg és a hivatalnokok, kegyencek tábora vált. Kormányzati reformja során a főurak rovására a királyi hatalmat erősítette, és a bárókból álló királyi tanács szerepét fokozatosan csökkentette, a tényleges döntések színhelye a kancellária lett. A főbb tisztségekbe saját, hozzá hű embereit ültette, akik között nagybirtokos és köznemes egyaránt volt, sőt nemegyszer polgári vagy jobbágyi származású személyek is. Mátyás politikájának legfőbb vezérlő elve: az egyéni érvényesülés előtt megnyitotta ugyan az utat, de a köznemességet, mint egységes társadalmi csoportot nem engedte beleszólni a politikai döntésekbe.

A kancelláriában olyan embereket alkalmazott, akik megfelelő szaktudással rendelkeztek (Vitéz János), és hajlandók voltak a királyi akaratot, akár elvtelenül is kiszolgálni (Ha ellentmondtak neki, habozás nélkül leváltotta őket). Sikerült engedelmes eszközévé tennie az országgyűlést is, a meghozott törvényeket csak akkor tekintette magára nézve kötelezőnek, ha azok összhangban álltak az elképzeléseivel. Gyakran az adókat több évre előre megszavaztatva **rendeletekkel kormányozott**. Központosító törekvései miatt lázadások törtek ki, még egyes hívei is szembefordultak vele (1471-Jannus Pannonius, Vitéz János). Ennek ellenére 1471 után még inkább növelni kezdte személyes hatalmát, és **abszolutista kormányzást** próbált bevezetni a következő két évtizedben (harmadik szakasza uralkodásának).

IV. Pénzügyi reformok:

Központosított uralmának anyagi alapjait egy **új adórendszerrel** teremtette meg. A bevételek növelését egyrészt a királyi kincstár adójának bevezetésével érte el, amelyet az állami adók alól korábban felmentett jobbágyoknak és más kiváltságos csoportoknak (kunok, jászok) már fizetniük kellett. Másrészt megváltoztatta az adószedés rendjét, mert a korábbi jobbágytelekként szedett kapuadó helyett **bevezette a házanként fizetendő kémény- vagy füstpénzt (évi 20 dénár), ill. rendszeressé tette az 1 Ft-ra rúgó rendkívüli hadiadó beszedését. Jövedelmének fele a jobbágyoktól, míg másik fele a királyi birtokaiból, a városok adóiból és a regálékból származott.** Nagyságát jól érzékelteti, hogy a gazdaságilag fejlettebb korabeli Anglia uralkodói sem rendelkeztek nagyobb összeggel, amely az uralkodása előtti évi 200-250 ezer Ft-ról 700-800 ezer Ft-ra emelkedett. Csakhogy Angliában a bevételek főleg a vagyonosabb polgárság adóiból származtak, míg nálunk inkább a jobbágytságot terhelték meg és szegényítették el. Mátyás, hazánk gazdasági erejét meghaladó adókat vetett ki, mellyel hosszú távon a gazdaság fejlődésére, az ország jövőjére mért csapást.

V. Hadsereg:

A bevételeket Mátyás három fő területen használta fel: **állandó zsoldoshadsereg és hivatalnokrendszer kiépítésére és a kultúra támogatására.** A hatalmas bevételek tették tehát lehetővé, hogy Mátyás a nemesi rendektől független, állandó zsoldossereget tartson fenn. A közismert „**fekete sereg**”, amely zömében csehkből és lengyelekből állt, háború idején 15-20 ezer főből állt. Kiemelkedő zsoldosvezérei: Magyar Balázs, a jobbagyszármazású Kinizsi Pál, ami bizonyítja, hogy a seregben is megnyitotta az érvényesülés útját az egyszerű, de tehetséges emberek előtt. Mátyás, kora legnagyobb hadvezérei közé tartozott, felismerte a tüzérség jelentőségét.

VI. Külpolitika:

Az állandó zsoldos sereg és a jelentős királyi bevételek lehetővé tették Mátyásnak, hogy aktív, hódító külpolitikát folytasson. Külpolitikája azonban kettősséget mutatott, ugyanis -apjával ellentétben- **a török ellen védekezésre rendezkedett be, és érdeklődése, hódító szándékkal, inkább Nyugat felé fordult.** A török elleni passzivitásáért sokan kritizálták, pedig a Török Birodalom hatalmas emberfölényét látva ez volt a katonai realitás, hazánk nem volt elég erős ahhoz, hogy egyedül vegye fel a küzdelmet. Inkább aktív védekezést, a török támadások elhárítását szorgalmazta, ezért **kialakította a déli végvárrendszer második, belső vonalát,** és a végvárak mögötti vármegyék élére kapitányokat állított, központosítva a védelem erőit. Ez a védelmi rendszer uralkodása alatt végig szilárdan állt, sőt néha korlátozott akciókra is sor került, például 1476-ban Szabács várának elfoglalásakor, és 1479-ben a kenyérmezői győzelemkor.

Valójában arról álmodozott, hogy egy nagy közép-európai birodalmat hoz létre, amellyel képes lehet ellenállni a törököknek. Másrészt családja és személyes tekintélyének növelése miatt is **törekedett a német—római császári és más uralkodói címek megszerzésére.** Fenti okok vezették a nyugati harcokhoz, amelyeket először Csehország felé, volt apósa (Podjebrád György) ellen folytatott (1467-79). Ekkor elfoglalta Morvaországot és Sziléziát, sőt 1469-ben a cseh főurak egy része királynak is megválasztotta (cseh királyi rang „ugródeszka” lehetett a császári cím felé). Közben Magyarország ellen fordulnak a környező államok, és emiatt 1477-től (megszakításokkal 6 évig) zajlanak az osztrák háborúk III. Frigyes császár ellen. Mátyás erőfölénye megmutatkozik több nagy vár elfoglalásában (1485-Bécs; 1487-Bécsújhely) és Alsó-Ausztria, ill. Stájerország megszállásában is. Bécsbe tette át birodalma székhelyét, azonban amikor 1486-ban nem őt, hanem Frigyes fiát, Miksát választják császárrá, összedőlnek nagyszabású tervei.

Utolsó éveiben a trónutódlás kérdése is nyomasztólag hatott rá, s mivel két házasságából sem született törvényes fiúörököse, törvénytelen fiát, **Corvin Jánost** szemelte ki utódjának. Később azonban mások is jelentkeznek a magyar koronáért (özvegy Beatrix királyné, Habsburgok, Jagellók), miután 1490-ben Bécsben váratlanul, rejtélyes körülmények között elhunyt.

VII. Kultúra:

Uralkodása a magyar **reneszánsz** kultúra fénykora volt. Nápolyi felesége (Beatrix) révén neves itáliai humanista írók, tudósok (Bonfini, Galeotto Marzio) terjesztették a reneszánsz eszméket a visegrádi, budai királyi palotában. Mátyás művészetpártolását bizonyította híres könyvtára, amely 2500 kötetével, a római pápáéval vetekedett (**Corvinák**). Ekkor tevékenykedett az első európai szintű magyar költő Janus Pannonius, és Thuróczy János történetíró, sőt megfigyelhető a **könyvnyomtatás** meghonosodása is hazánkban (Hess András). 1467-ben, Pozsonyban egyetemet alapít, de ez is elődeihez (pécsi, óbudai) hasonlóan hamar megszűnt. A visegrádi 350 szobás palota, a különleges vörös márvány szökőkút, a díszudvarok ámulatba ejtették a külföldieket, és azt az érzést kelthették, hogy a magyar műveltség közel áll az európai élvonalhoz.

VIII. Uralkodásának értékelése:

Mátyás hazánkat erős európai hatalommá, a térség vezetőjévé emelte (utoljára történelmünkben!). Központosított államának szilárdsága azonban nagyon függött személyes tehetségétől, jelenlététől, így halálakor erőnek tűnő birodalma gyorsan összeomlott. Nagyszabású terve, munkássága végül befejezetlen maradt, s a politikusként, hadvezérként, uralkodóként egyaránt kiváló uralkodóval utolsó éveiben szinte az egész magyar társadalom szembefordult vele, zsarnoknak tartották. Uralmának eredményei: rend, jó pénz, békés kereskedelem, állandó hadsereg, török elleni végvár-láncolat, támogatott magas szintű reneszánsz kultúra, művészet.